НАПЕРАД!

Беларуская радыкальная тыднёвая часопіс.

Цана асобнага нумару 20 гр.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Вільня, Віленская 8, кв. 3.

Прыймо інтэрэсантаў ад 9 да 2 гадз. што-дня, апрача сьвятаў і нядзель.

Падпіска з дастаўкай да хаты: на 1 год—7 зл., за паўгоду—3 зл. 50 гр., за 3 мес.—2 зл., за 1мес.—75 гр.

Год 2. Вільня, 21 траўня 1930 г. №. 19

БЕЛАРУСЫ Ашмяншчыны, Лідчыны, Вялейшчыны, Валожыншчыны ды Шчучынскага і Маладэчанскага павету!

Грамадой ідзеце на выбары **25 мая** і, як адзін галасуйце за

адзіны запраўдны беларускі сьпісак

Блёку Беларускіх Сялян і Работнікау №: 45

Ад Рэдакцыі.

Агульны гаспадарчы крызіс, які сяньня перажывае Заходняя Беларусь, адбіўся вельмі блага на аплатнай здольнасці беларускага сялянства. У выніку гэтага крызісу, які асабліва цяжкім зьяўляецца ў паветах, цярпеўшых у працягу двух гадоў узапар ад неўраджаю, селянін наш ня толькі ня можа здаволіваць сваіх элементарных культурных патрэб, але прост ня мае чаго есьці.

Найцяжэйшыя — апошнія месяцы перад зборам новага ўраджаю. І якраз цяпер гэта адчувае на сабе вельмі балюча наша газэта.

Ад самага пачатку мы абаперлі нашае выдавецтва не на дапамозе таго ці іншага „можнага пратэктара“, а *выключна на сілах маламожнага беларускага радыкальнага грамадзянства.* Толькі пры дармовай працы ўсіх учасьнікаў нашае газэты і дабрахвотных пасільных ахвярах гэтага грамядзянства — з аднаго боку, ды пры шырокім падтрыманьні сялянства (шляхам прысылкі падпіскі) — з другога боку, мы маглі выдаваць „Наперад“ у працягу паўгоду, ня гледзячы на вострую барацьбу з ім паклоньнікаў „грашавітых“ орыентацыяў на Варшаву, Маскву, Коўну. Але за апошні месяць—замест наплываўшае дагэтуль акуратна падпіскі — мы атрымліваем ад нашых чытачоў сотні пісем з просьбай пачакаць да восені і слаць газэту *напавер.*

Мы ня маем ніякае прычыны сумлявацца ў тым, што ўвосені ўсе нашыя даўжнікі свой доўг сумленна вернуць. На-жаль, ані друкарня, ані паперня *такога даўгога крэдыту нам не даюць:* за друк і паперу трэба разлічацца зараз.

Верныя нашаму прынцыпу: *апірацца толькі на ўласныя, беларускія сілы,* мы ня лічым магчымым шукаць чужацкага падтрыманьня: за яго прышлося-б даваць тыя ці іншыя *палітычны вэксалі,* што і робяць, не задумываючыся, нашы палітычныя праціўнікі. Каб захаваць сваю поўную палітычную незалежнасьць, мы і пастанавілі *дачасу прыпыніць друк „Напераду“,* каб пры першай магчымасьці, як толькі нашае радыкальнае грамадзянства будзе ў сілах, а вёска ізноў здолее выпаўняць свае забавязаньні перад гезэтай і аплачываць належнасьць за яе, *ўзнавіць „Наперад“.*

Разумеем, што прыпыненьне выхаду газэты, хоць і дачэснае, будзе крыўдным для тых нашых падпішчыкаў, якія, ня гледзячы ні на што, акуратна аплачываюць падпіску. Ім заплочаныя грошы будуць залічаны на далейшы час — пасьля ўзнаўленьня „Напераду“.

У гэтым нумары 6 страніц.

„На раты“.

Шырака ведама польская прыказка: „баты—на раты“. Але ня толькі „баты“ асабліва балючыя, калі раскладаюцца „на раты“: часам ня менш балючымі аказваюцца і—„ласкі на раты“.

Мы ўжо ня раз адзначалі, што прыгавор у справе Беларускае Сялянска-Работніцкае Грамады, які засудзіў на доўгалетнюю катаржную турму нашых нацыячальных павадыроў радыкальнага кірунку, выклікаў страшэнна цяжкое пачуцьцё крыўды ў нашых працоўных масах. Пачуцьцё гэтае падзяліла з намі і лепшая, больш чэсная і палітычна мудрэйшая частка польскага грамадзянства. І пачуцьцё гэтае было настолькі натуральным і абаснованым, што ўрэшце і польскі ўрад быў прымушаны зьмяніць сваё ранейшае становішча ў справе Грамады. У выніку гэтага прыпынена адбываньне кары грамадаўскім павадыром Тарашкевічу і Раку Міхайлоўскаму, і яны звольнены з вастрогу; абяцуюць тое-ж зрабіць і з рэштай засуджаных грамадаўцаў.

Добра. Прыемна падышаць вольным паветрам, пабыць сярод сваіх нашым павадыром-мучанікам, якія ўжо праседзілі за кратамі па паўчварта году. Але—што-ж далей? Бо-ж яны—ані сьцятыя, ані павешаныя: пазбаўленыя нязвычайна жорсткім прыгаворам суда грамадзкіх правоў, засуджаныя грамадаўцы, якім сяньня „прыпынена“ адбываньне кары, ня маюць у межах Польскага гаспадраства права на працу. Гэта значыць, што яны ня могуць атрымаць працы ў ніводнай установе, дзе патрэбна зацьверджаньне ўладамі. Яны, усе—культурныя працаўнікі, ня могуць быць і настаўнікамі ў беларускіх школах, для якіх так неабходны запраўдныя беларускія вучыцялі, а не навезеныя з Польшчы, што „паразумеваюцца“ з сваімі беларускімі вучнямі часамі праз... перакладчыка! Яны ня могуць працаваць і на выбарных становішчах у самаўрадах, ня маюць права быць выбранымі ў Сойм—і г. д.

А што-ж—могуць?

Могуць—разам з сваімі сем'ямі—галадаць... „Прыпыненьне“ кары без звароту грамадзкіх праваў стаўляе тых, да каго тасуецца гэтая „ласка“, у зусім немагчымае палажэньне. Бо-ж і чым можа заняцца, дзе знойдзе заробак чалавек, якога заўтра могуць ізноў „вярнуць“ за краты—дзеля далейшага адбываньня кары?

Праўда, орган віленскіх польскіх урадавых дэмакратаў „Kurjer Wileński“ пісаў, што—сьледам за „прыпыненьнем адбываньня кары“—засуджаным грамадаўцам маюць быць дэкрэтам прэзыдэнта Рэспублікі вернены і грамадзкія правы Але — калі-ж гэтае сьвята будзе? Тыдзень ідзе за тыднем, і „ашчасьліўленыя“ грамадаўцы перажываюць цяжкую маральную муку — муку няпэўнасьці заўтрашняга дня, муку людзей, якія ня маюць за што зачапіць рукі.

Пара палажыць канец гэтай муцы! Пара ўрэшце скончыць з гэтай „ласкай на раты“! Хто сказаў „а“, мусіць быць пасьлядавальным і сказаць „б“. Калі ўрад, спыняючы кару грамадаўскім павадыром, сцьвярдзіў, што гэтага вымагае грамадзкае сумленьне і пачуцьцё справядлівасьці, дык і поўную ліквідацыю справы Грамады трэба разглядаць не як акт ласкі—і то яшчэ „на раты“, а як акт направы крыўды, акт справядлівасьці. І акт гэты мусіць быць даведзены да канца.

Заданьні нашае сялянскае інтэлігенцыі.

Беларуская сялянская інтэлігенцыя—гэта раськіданыя па шэрых вёсках усяе Беларусі, яшчэ ня вельмі чысьленыя адзінкі, ў большай ці меншай меры адукаваныя, сьвядомыя сяляне, пераважна моладзь. Па самых глухіх куткох нашай Бацькаўшчыны гэтыя шэрыя, непрыкметныя барацьбіты, памалу, але няўхільна, з значнымі маральнымі і матэрыяльнымі высілкамі вядуць працу над усьведамленьнем масаў і працуюць на культурна-асьветным груньце.

Ідэя стварэньня Белар. Сял.-Работ. Грамады і арганізацыі ў ёй усіх беларускіх працоўных масаў, як выражэньне ідэалаў і імкненьняў лепшай часткі беларускага грамадзянства, знайшла моцны водгук і гарачае падтрыманьне і з боку сялянскай інтэлігенцыі, дзякуючы якой яна і разьвілася гэтак шпарка і моцна. Магутны ўздым нацыянальна-сацыяльнага ўсьведамленьня і актыўнасьці, які меў месца сярод сялянства Зах. Беларусі ў часы існаваньня Б. С.-Р. Грамады, з разгромам апошняй польскімі ўладамі зусім апаў і блізу занік. З зачыненьнем тысячаў гурткоў Грамады, якія густой, добра зьвязанай сеткай пакрывалі ўсю тэрыторыю Зах. Беларусі і інтэнсыўна й энэргічна працавалі на груньце пераважна сацыяльнага ўсьведамленьня і арганізацыі шырокіх цёмных масаў,—спынілася і занікла ўсялякая праца наагул. Пэсымістычны настрой старэйшай часткі беларускага грамадзянства, нявера ў дасягненьне і зьдзейсненьне сваіх мэтаў і ідэалаў, адбіліся нават і на больш рухлівай сялянскай моладзі. Часовая рэакцыя выразілася ў поўным застою і запуджанасьці сярод сялянства.

Але гэты настрой не здалеў заразіць найбольш паступовую частку беларускага сялянства—вясковую інтэлігенцыю. Ня маючы ўжо ніякай магчымасьці працаваць адкрыта над арганізаваньнем і ўсьведамленьнем сялянства, ня хочучы працаваць падпольна і лучыцца з камуністамі, сялянская інтэлігенцыя знайшла новы грунт дзеля працы,—працы культурна-асьветнай у Т. Б. Школы. Некалькі сотняў гурткоў Т. Б. Ш., народныя дамы, бібліатэкі-чытальні, драматычныя сэкцыі, ў выніку працы якіх—тысячы пастаноўленых спэктакляў, арганізацыя ўласных хораў і музычных сэкцыяў,—усё гэта зьяўляецца найлепшым доказам працавітасьці і энэргіі сялянскай інтэлігенцыі. Праца гэтая вымагала прост надлюдзкіх высілкаў: колькі стаўлялася ей перашкод з боку ўлады і паасобных варожых да беларусаў адзінак, аб гэтым ня трэба й гаварыць! Ды мала гэтага: часта нават сярод самога цёмнага, несьвядомага сялянства спатыкалася поўная пасыўнасьць і незразуменьне, горай таго: яўная варожасьць і насьмешкі! Але ўсе труднасьці і перашкоды не здалелі перамагчы і зламаць запалу да працы!..

Зацятая барацьба за ўплыў над масамі паміж рознымі групамі вярхоў нашага грамадзянства закранула і гэткую, здавалася-б, беспартыйна палітычную ўстанову, як Т. Б. Ш. Лёгічным вынікам гэтай „барацьбы“ зьявілася спыненьне ініцыятывы і актыўнага кіраўніцтва зьверху, ад кіруючых Т. Б. Ш. прадстаўнікоў беларускай інтэлігенцыі, а гэта ў свой чарод павяло да заніку працы на мястох, на правінцыі.

Раўнуючы да працы гурткоў у 1927—28 г. г., цяпер праца іх зусім нязначная... Яшчэ ў большай меры да гэтага давялі жорсткія рэпрэсіі адміністрацыі, асабліва ў апошнія часы, калі—побач з часовым „завешаньнем“ Галоўнай Управы Т. Б. Ш.—п. п. старосты на мястох ліквідавалі паасобныя гурткі, забараняялі рабіць сабраньні і павятовыя зьезды, масава забіралі літэратуру і тэрорызавалі сяброў...

Мы бачым, што значэньне беларускай сялянскай інтэлігенцыі вельмі вялікае, і што яна ўжо даволі многа зрабіла і робіць у беларускім адраджэнскім руху. Але разам з гэтым беларуская сялянская інтэлігенцыя мусіць уявіць сабе, што, ня гледзячы на ўсялякія перашкоды і труднасьці, трэба і далей працаваць ня спыняючыся, а калі-б нават была перасечана ўсялякая магчымасьць працы ў палітычных ці культурных арганізацыях, дык трэба працаваць паадзіночна і змагацца з усімі варожымі для жыцьця беларускага народу праявамі. Перад беларускай сялянскай інтэлігенцыяй яшчэ адкрытае вялізарнае поле працы. Гэта ня толькі праца над усьведамленьнем, арганізацыяй і культурным разьвіцьцём масаў: мо' найболей увагі трэба зьвярнуць на ўзгадаваньне беларускай моладзі, на падняцьце яе маральнага, духова-ідэйнага роўня; трэба разьвіць у яе актыўнасьць і маральна-грамадзкае пачуцьце; трэба вясьці самую вострую барацьбу з найгоршымі ворагамі сялянскай моладзі—цямнотай, п'янствам і маральным зьдзічэньнем! Бо гэтыя ворагі ўсё болей падточваюць надзею на будучыню беларускага народу—на яго моладзь! Цямнота, злучаная з адсутнасьцю якіх-нябудзь этычных прынцыпаў, і п'янства,—даводзяць гэту моладзь да найгоршае ступені азьвярэласьці і дзікасьці...

І тут трэба памятаць, што ўсе свае імкненьні і лепшыя жаданьні мы можам зьдзейсьніць толькі самі! Беларускую моладзь не ўзгадуюць ні польскія школы, ні культурна-гаспадарчыя арганізацыі, закладаныя палякамі: яны толькі могуць здэнацыяналізаваць і адцягнуць яе ад сацыяльнай барацьбы! Беларуская сялянская інтэлігенцыя мусіць усе сілы прылажыць да ўзгадаваньня сялянскай моладзі, да яе сацыяльнага ўсьведамленьня, павінна сваей працай узьвясьці на шлях змаганьня яшчэ больш чысьленную маладую беларускую інтэлігенцыю!..

Ды трэба адзначыць, што гэтым не абмяжоўваюцца ўсе заданьні працы беларускай сялянскай інтэлігенцыі. Разам з унутранай працай над разьвіцьцём і ўсьведамленьнем масаў і ўзгадаваньнем моладзі, беларуская сялянская інтэлігенцыя павінна сачыць і прыгледацца да ўсіх праяваў і выпадкаў агульна-людзкага жыцьця, мусіць ведаць аб жыцьці свайго народу, крытычна разьбірацца ў-ва усіх клясавых кірунках і ідэйных цячэньнях сярод беларускага грамадзянства, адным словам—працаваць над уласным разьвіцьцём. Дзеля гэтага сялянская інтэлігенцыя павінна падтрымліваць той кірунак і яго прэсу, які ідэйна найбольш адпавядае імкненьням беларускага народу, ды й ня толькі падтрымліваць матэрыяльна, але й духова. Беларуская сялянская інтэлігенцыя, ня кажучы аб матэрыяльным падтрыманьні, павінна супрацоўнічаць у сваей прэсе, павінна „гаварыць сама“ і надаваць прэсе ідэйны кірунак; бо сялянская інтэлігенцыя зьяўляецца беспасрэднай выразіцелькай ідэалаў і жаданьняў усяго беларускага народу, за які да гэтых часаў гаварылі другія! Так сама мусіць яна цясьней лучыцца з лепшай часткай мястовай беларускай інтэлігенцыі на груньце адных ідэалаў і супольнай працы!

Толькі тады, калі ўласнымі рукамі беларускі народ возьмецца да сацыяльна-культурнага будаўніцтва, тады толькі ён зможа скінуць з сабе ярмо буржуазна-капіталістычнага ладу і ісьці да будучыні па шляху, выбраным сваей уласнай воляй!

Уладзімір Томко.

Гарадзіская гм., Баранав. пав.

Хроніка паўстаньня ў Індыі.

+ Пасьля арышту галоўнага павадыра індыйскіх незалежнікаў Ганді, падняць руку на якога доўга ня важылася англійская ўлада, вобыскі і арышты іншых павадыроў і дзеячоў паўстанчага руху пасыпаліся дажджом. Першым чынам арыштаваны быў Аббас Таб, якога Ганді назначыў сваім наступнікам—павадыром усяго руху. Аббас Таб—яшчэ старэйшы, як Ганді, бо-ж мае каля 80 гадоў. Абвінавачаны ў падрыхтоўцы нападу на казённыя саляныя склады, ён засуджаны 14.V на 6 месяцаў турмы. Разам з ім былі арыштаваны 158 бліжэйшых прыхільнікаў Ганді, якія—на чале атраду „ахвотнікаў“—уварваліся ў раён казённых складаў солі ў м. Лярасане. У сутычцы з паліцыяй 16 (?) з іх былі ранены.

+ 14.V у правінцыі Пэнджаб зроблены напад на дом выдатнага генарала індыйскай арміі—англійца Кессэльса. Адказаўшыя стрэламі вартаўнікі аднак адратавалі дом і жыцьце генарала.

+ Пасьля доўгага, зацятага бою з паўстанцамі—места Шаляпур урэшце ўзята ўрадавымі войскамі. Улады абвясьцілі места на ваенным палажэньні, настроілі барыкадаў, наставілі па вуліцах кулямётаў. Пачаліся арышты. Усяго ў баёх—па англійскім весткам—50 забітых і 400 раненых.

+ У Калькуце паліцыя ізноў зрабіла шмат вобыскаў і арыштаў. Пасьля вобыску ў гмаху галоўнай управы кангрэсу індыйскіх незалежнікаў-нацыяналістаў арыштавалі 80 выдатных дзеячоў партыі. Яны ўсе вінавацяцца ў „падбураньні да бандытызму (?) і забойстваў“ (?)...

+ З Бамбэю даносяць, што ў Бэльгэме збунтаваліся 2 роты мясцовага палка індыйскіх войскаў. На „усьмірэньне“ іх высланы атрад англійскіх войскаў.

+ У Бамбэі, як і іншых местах, нацыяналісты раскідаюць адозвы, заклікаючы да „належнага адказу на крывавыя здарэньні ў Шаляпуры“...

+ У Мадрасе арыштавана і засуджана на год турмы жонка нейкага індускага доктара—ведамая дзеячка „гандізму“. Гэта першая жанчына—ахвяра незалежніцкага руху.

+ Пасьля арышту Аббас Таб'і павадырства ўсім рухам узяла на сябе—па загаду апошняга—кабета, пані Сароіні Найдір. Яна стала на чале баявога атраду, які мае мэтай захапіць казённы склад солі ў Дафасэне. Кабета гэта заявіла журналістам, што яе лёзунгам ёсьць—„сьмерць—або перамога“...

+ Найбольш небясьпечныя для англійскай улады здарэньні насьпяваюць на паўночнай граніцы Індыі—пабліз Пэшавару, у якім разыграліся ўжо цяжкія баі, і англійскія сілы былі сьпярша значна пабіты. Тутэйшыя напалову вольныя, не прызнаючыя ніякае ўлады над сабой горныя плямёны, суседнія з англійскай Індыяй, кінуліся на помач паўстаўшым проці англійцаў індусам і зачынілі горныя праходы, што лучаць Індыю з Афганістанам. Англійскія ўлады выслалі да князёў гэтых плямёнаў ультыматум, трэбуючы адыходу ад Пэшавару ды ачысткі шляхоў. Аднак тыя навет вухам ня кранулі. Тады англійцы выслалі ў горы эскадру ваенных самалётаў, якія павінны бомбамі настрашыць горцаў. Але пакуль што скутку і гэтай меры ня чуваць.

Апошнія весткі кажуць, што здарэньні пад Пэшаварам—значна паважнейшыя, як здавалася спачатку. Заняцьце ўсяе ваколіцы пад Пэшаварам англійскімі войскамі выклікана было запраўды-ж згуртаванай на граніцы з Афганістанам вельмі значнай арміяй горных плямёнаў, якія маюць даскаралае азбраеньне. Гэтая армія мела мэтай захапіць Пэшавар і далей ісьці ў глыб краю. Быццам у акцыі гэтай сцьверджана рука камуністаў.

+ З усяго вялізарнага краю розныя ўстановы ды асобы шлюць да віцэ-караля і ў газэты лісты з пратэстамі проці арышту Ганді. Паміж іншымі, гандлёвая палата ў Бамбэі ў сваей заяве віцэ-каралю піша, што ў хуткім часе ўрад сам зразумее, якую памылку ён зрабіў, арыштаваўшы Ганді.

+ Агенцтва Рэйтэра (англійск.) даносіць, што ў Шаляпуры ў часе паўстаньня 3 паліцыянты былі абліты бэнзінам і спалены, як „жывыя паходні“.

+ У Лёндан прыбыло некалькі асоб з Індыі, якія цьвердзяць, што газэтныя весткі ня кажуць усей праўды аб палажэньні ў краі: не дазваляе гэтага пануючая строгая цэнзура. Узапраўднасьці палажэньне вельмі крытычнае, лічбы забітых і раненых у сутычках у некалькі разоў большыя, як падае англійская прэса.

+ Англійскі ўрад заявіў, што ўсе апошнія здарэньні ў Індыі ня зьменяць яго пастановы аб скліканьні ў кастрычніку „канстытуцыйнай камісіі“, якая мае апрацаваць новую канстытуцыю для Індыі. Віцэ-кароль—на падставе гэтай пастановы—выдаў адозву, да якой далучыў сваю перапіску з прэм'ерам Мак-Дональдам. Але, як кажа сама англійская прэса, гэтая адозва ня выклікала ніякага зацікаўленьня ў насяленьні Індыі. Партыя нацыянал-незалежнікаў прынцыпова настроена проці гэтай камісіі, а пасьля апошніх здарэньняў навет ужо і індускія лібэралы, якія да таго былі прыхільныя да паразуменьня з англійцамі, цяпер пачынаюць схіляцца да акцыі нацыяналістаў, байкатуючых англійскі ўрад. Толькі невялічкая частка індыйскай вышэйшай інтэлігенцыі (як, напры-

Барацьба з беларускасьцяй у БССР.

Хаця афіцыяльныя пастановы ў Савецкай Беларусі ўрачыста гавораць аб неабходнасьці правясьці беларусызацыю школ і адміністрацыі „да канца“ дый яшчэ „з бальшавіцкай рашучасьцю“,—на дзеле ў гэтай галіне мы бачым упартую барацьбу маскоўшчыны з кожнай спробай зьдзейсьніць тое, што „напісана на паперы“.

„З беларусызацыяй—пісала „Сав. Бел.“ у № 61 з 15 сакавіка с. г.—ня ўсюды добра абстаіць“ (так і напісана: „абстаіць“!). „Гэта пацьвярджае і як матар'ял з Гомельшчыны, так і з іншых месц БССР. Назіраюцца з боку некаторай часткі супрацоўнікаў савецкага апарату фармальныя адносіны і пасыўнае супраціўленьне беларусізацыі. Есьць шмат выпадкаў, калі адказныя працоўнікі установаў ня ведаюць беларускай мовы, ня гледзячы на тое, што ўсе тэрміны, якія даваліся ім для аўладаньня беларускай мовай, ужо даўно прайшлі.“

А вось прыклады яўнага сабатажу ў адносінах да беларусызацыі—у гомельскім „Беларускім“ Пэдагагічным Тэхнікуме, дзе ўзгадоўваюцца „беларускія“ на-настаўнікі:

„У глухім калідорчыку, дзе нікелі ня бывае сьвятла, вісіць лёзунг: „беларусызацыю прасунуць у масы“. Вісіць лёзунг, ніхто яго ня бачыць, ня чытае, вільгаць ад крану, на якім вісіць лёзунг, пакрывае плесеньню літары. Так пакрыта плесеньню ўся амаль справа беларусізацыі“.

Гэтак піша нейкі „селькор Я“. І ня дзіва, што гэтак дзеецца. Бо-ж паспрабаваў нейкі вучыцель, як відаць — беларус, прымушаць будучых „беларускіх“ настаўнікаў вучыцца беларускіх вершаў, якія ў кожнага нашага поэты выяўляюць гарачую любоў да Бацькаўшчыны,—і той самы „селькор Я.“ зараз піша данос на вучыцеля:

„Настаўнік Крукоўскі прымушае студэнтаў вучыць вершаў, якія адбіваюць нацыянал-дэмакратычную ідэалёгію“...

Якія-ж гэта будуць „беларускія“ настаўнікі, каторых гадуе „Беларускі“ Пэдтэхнікум у Гомелі? — Навет рэдакцыя „ачышчанае“ „Сав. Бел.“ з жахам піша: „Каго мы рыхтуем у якасьці будучых чырвоных кадраў? Хто яны?“

Праўда, „Сав. Бел.“ пужаецца ня гэтулькі варожасьці да беларушчыны гэных „чырвоных кадраў“, колькі яўнага маскоўскага чорнасоценства, якое цьвіце ў савецкіх школах з „пралетарскімі студэнтамі“. Вось якія адказы на анкету даюць гэныя „чырвоныя кадры“, гадаваныя Сталінам:

„Очень недолюбливаю евреев, хотя здесь их большинство“...

„Бей жидов, спасай Россию! Беларусизацию к чорту!“

„Считаю беларусизацию глупой, идиотской комедией. О нацполитике вообще судить не берусь“.

„Ужасно не люблю беларуссизацию и считаю это лишней затеей, на каторую затрачиваются средства и энергия. В отношении других национальностей, кроме украинцев, считаю необходимой нацполитику“.

„Па майму погляду, лепш зьнішчыць беларусізацыю“...

Вось „букет“ запраўдных чорнасоценскіх „красачак“, якія буйна расьцвілі ад часу адкрытага паходу Сталіна і ягоных „молодцов“ проці беларускага адраджэнскага руху і павадыроў яго. Маскоўскае чорнасоценства падняло высака галаву: „Наша взяла“!

Закончы агляд матэрыялу, узятага з аднаго толькі памянёнага вышэй нумару Сав. Бел.“, гэткімі дзьвюма карэспандэнцыямі.

У аднэй — пад загалоўкам „За аўладаньне беларускай мовай“ (з Клімаўшчыны) нейкі Янка Бобрык жаліцца на тое, што настаўнікі вельмі блага адносяцца да беларускае мовы. Часта выкладаюць чыста парасейску. А на адной з канфэрэнцый настаўнікаў Клімаўшчыны аўтара вельмі зацікавіў нейкі вельмі „шляхэтны дзядзька“, які „ўвесь час і ў прыватных гутарках, і ў афіцыяльных выступленьнях сыпаў чыстай, гатунковай расейскай мовай“. Карэспандэнт падумаў, што гэта нейкі „госьць“ сярод беларусаў. Ды не: гэта быў... настаўнік-матэматык з Раднянскай „беларускай“ сямігодкі!

Другая карэспандэнцыя мае красамоўны загаловак „Я не панимаю, гавори на русском языке“ і прыслана з Крупскага раёну Аршаншчыны. У ёй даслоўна чытаем: Вучыцель фізычнага выхаваньня Пронька, у сямігодцы ў мястэчку Бабры, дзе дзеці ўсе беларускія, „проста прымушае вучняў гаварыць выключна ў расейскай мове. Бывала вельмі шмат выпадкаў, калі Пронька выклікаў вучня і патрабаваў, каб вучань адказаў лекцыйнае заданьне ў расейскай мове. Калі вучань пачынае гаварыць пабеларуску, Пронька зразу абрывае вучня і катэгарычна заяўляе: „Я не понимаю, говори на русском языке“. Мала гэтага, Пронька насьмяхаецца над беларускай мовай, ён зьдзекуецца над тымі, хто гаворыць пабеларуску“.

Ня дзіва: раз „начальства“ загадала біць па беларусах, дык і ўсякая „мелкая сошка“ брыкаецца. А калі беларусы пратэстуюць, дык яны — „фашысты“ і „здраднікі“...

Перачытаўшы газэту — перадай другому.

клад, слаўны пісьменьнік Рабіндранат Тагор) верыць яшчэ ў „бяскроўную эвалюцыю“ — да мірнага здабыцьця з англійскіх рук домініяльнага статуту“... Такім чынам можна згары прадбачыць, што „кастрычнікаўская камісія“ ня будзе мець ніякага пасьпеху.

Багацьце і беднасьць у Злучаных Штатах Амэрыкі.

Амэрыка—найбагацейшая краіна сьвету. У ей, як сказаў нядаўна адзін з найвялікшых яе мільярдэраў, „самыя вуліцы брукаваны далярамі“...

Нядаўна выдана справаздача падатковага дэпартамэнту Штатаў за 1928 г., якая падае лічбы гэтага багацьця. Трэба толькі ведаць, што гэтыя лічбы яшчэ залішне малыя, бо ў Амэрыцы, як зрэшта і ўсюды, падаткі, асабліва-ж больш багатыя, наагул ня любяць плаціць грошы скарбу, дык значна зьмяншаюць перад ім свае даходы.

Адзін з амэрыканскіх публіцыстаў запэўняе, што даходы, перавышаючыя мільён даляраў у год, хаваюцца ад вока падатковых агентаў скарбу напалову, даходы ў сотні тысячаў хаваюцца на адну трэціну, даходы ў дзесяткі тысячаў—на чвертку, і толькі грамадзяне, якія зарабляюць у год тысячы і сотні даляраў, плацяць падаткі сумленна, не ашукваючы, як багатыры, падарства.

Справаздача сьцьвярджае асабліва шпаркі ўзрост лічбы і даходаў найвялікшых багатыроў. У 1927 г. было толькі (!) 206 асобаў, даход якіх быў ня меньш 1 мільёна ў год; за 1928 г. лічба іх павялічылася больш, чым удвая, дайшоўшы да 496!

Група мільярдэраў, гадавы даход якіх ня меньш 5 мільёнаў даляраў, за 1928 г. гэтых „каралёў даляраў“, якія запраўды-ж царствуюць ды камандуюць ня толькі ў краі, але амаль не на ўсім сьвеце, складаў у 1928 г. 242 мільёны даляраў у год, ці — на 10 мільёнаў у сярэднім на брата!..

Найвялікшым багатыром на сьвеце быў у 1928 г. банкір Морган, які „зарабіў“ у гэным годзе каля 25 мільёнаў дал.! Гэта значыць, што кожны дзень сыпаў у кішэнь Моргана 70.000 дал., а кожная гадзіна—3.000!

Багатыроў, маемасьць якіх аблічаецца ня менш, як на мільён дал., а даходы—на сотні тысячаў дал., у Амэрыцы каля 40.000! Гэта значыць: на кожныя 2350 асоб насяленьня Амэрыкі выпадае адзін мільянэр (у Штатах усяго 110 міл. насяленьня).

„Амэрыка—краіна людзей сярэдняга дастатку, даходы якіх хістаюцца між 3 і 10 тысячамі дал.“—казаў нядаўна прэзыдэнт Хувэр. Галоўную масу гэтых „сярэднякоў“ складаюць фэрмэры, ці ўласьнікі сярэдніх сельскіх гаспадарак—зямляробы, тыя самыя „кулакі“, пад відам якіх „ліквідуе“, ці прасьцей: зьніштажае фізычна ў сябе сталінскі СССР самастойных сялян-гаспадароў, якія здолелі разжыцца на другога каня або другую карову...

Праўда, у амэрыканскіх местах падзел нацыянальнага багацьця—значна больш няроўны, чым на вёсцы. Баечныя багацьці амэрыканскіх мільярдэраў растуць коштам страшэннага вызыску работніцкай арміі, якая ў Амэрыцы можа найменш ахавана, як дзе інш на сьвеце. Ня глядзячы на сталы ўзрост багацьця краю, якое аднак жа, як выразна кажуць паданыя лічбы, зьбіраецца ў руках невялічкай кучкі асобаў, — армія безработных у краіне, „выбуханая даляраамі“, ўсьцяж расьце так сама стала... Справаздача цэнтральнага бюра амэрыканскіх работніцкіх саюзаў кажа, што ў канцы мінулага году 10% усіх арганізаваных работнікаў было без працы; а што казаць аб работніках незарганізаваных, якіх у Амэрыцы ў некалькі разоў больш, чым арганізаваных у праф. саюзы?

Міністар працы заявіў нядаўна афіцыяльна, што больш за 2 міл. амэрык. работнікаў зарабляюць толькі 10—15 даляраў у тыдзень, — грошы, за якія ў Амэрыцы пражыць навет адзінокаму можна толькі галадаючы. Паўчвэрта мільёна работнікаў афіцыяльна зарэгістраваны, як безработныя, якія часта ня маюць ні кала, ні двара, дык дзе яны месьцяцца і чым жывяцца, Бог ведае. Калі палічыць наакруг, на кожнага работніка па 3 сябры сям'і, дык выйдзе, што каля 20 мільёнаў работнікаў—засуджаны на выраджэньне з бяды й голаду,—тады, як і праца дае магчымасьць 25 мільярдэрам і 40.000 мільянэрам „зарабляць“ па некалькі тысяч ці сотняў даляраў у гадзіну.

Амэрыканскія багатыры робяць усё, што толькі могуць, каб—ня пусьціць да краю сацыялізму“... Дык—зразумела, чаму... Але сярод работнікаў за апошні час сацыялістычны рух расьце вельмі шпарка, дый таксама зразумела чаму!..

Палітычнае жыцьцё.

Польшча.

Гаспадарчы крызіс.

Ня толькі апазыцыйная, але навет і паважнейшыя органы ўрадавай прэсы, як „Час“, „Праўда“ і інш. сцьвярджаюць нячуванае завастрэньне гаспадарчага крызісу ў Польшчы. Санацыйная „Праўда“ піша аб трагічным проста гаспадарчым палажэньні краю, з якога пачала ўцякаць ужо загранічная валюта... „Прычына гэтага можа быць толькі адна,—піша газэта. Гэта—спадак дарэшты („занік“) даверу да нашай гаспадарчай палітыкі, упадак веры ў жыцьцёвыя сілы польскай гаспадаркі, змушанай працаваць у ненармальных варунках, дый недахоп надзеі, што ў гэтым што здолее хутка паправіцца“.

Кракаўскі „Час“ таксама выразна піша аб „крызісе даверу“ да Польшчы, — як унутры яе, таксама і вонках... Запраўды-ж, — кажа газэта,— грошы на замежных рынках нячувана патаньнелі. Прапанаваньне пазыкаў усюды вялізарнае. Процант, на які даюць пазыкі дзяржаўныя і прыватныя банкі, спаў да нябывалай роўні. Французскі Банк, напрыклад, зьнізіў нядаўна ўчотны проц. да 2%!.. Пазыкі атрымліваюць навет такія дзяржавы, як Грэцыя, Турцыя, балтыцкія дзяржавы, Аўстрыя; навет такая загрожаная з боку СССР Румынія, бліжэйшая союзьніца Польшчы, — і тая атрымлівае пазыкі, ды вялізарныя. А толькі вось Польшча ніяк чамусьці ня мае шчасьця атрымаць пазыку... А пазыка, ясна-ж, да зарэзу патрэбна для Польшчы, ды ня толькі дзеля выхаду з гаспадарчага крызісу, але яшчэ з пагляду палітычнага...

Як пішуць газэты, польскі ўрад вельмі стараецца здабыць пазыку, мацаючы дзеля гэтага грунт, дзе толькі можна. У Амэрыку мае быць высланы спэцыяльны дэлегат мін. фінансаў, былы мін. Глівіц. Як тлумачаць газэты апазыцыі, урад пры гэтым мае такія „меркаваньні“ (?). Калі яму ўдасцца атрымаць пазыку, тады... Сойм будзе распушчаны: урад патрапіць урадаваць і бяз Сойму; калі пазыкі ня будзе, тады—няма што рабіць —трэба „толераваць“ парлямэнт...

Трэба адзначыць яшчэ, што аб новых выбарах санацыйная прэса неяк ужо ня піша. Наагул трэба сцьвярдзіць, што з падыходам тэрміну новага спатканьня ўраду з Соймам — настроі сярод санацыйнага „лягеру“ зрабіліся ізноў значна лагаднейшыя...

Выбары ў Шлёнскі Сойм.

11 траўня адбыліся выбары ў краёвы Сойм на Шлёнску. Выбары далі вельмі цікаўныя рэзультаты. На 48 паслоў Шлёнскага Сойму немцы здабылі 16 мандатаў (з іх 1 сацыяліст, а рэшта—прадстаўнікі буржуазіі), ці адну трацíну; ўрадавы блёк—10 мандатаў; рэшта—апазыцыйныя партыі. З апошніх „каталіцка-людовая“ група Карфантага здабыла 13 мандатаў; П.П.С.—3 мандаты; „Н.П.Р.“ —3 мандаты., камуністы—2.

Ня менш цікаўныя лічбы дае падзел галасоў паміж канкураваўшымі „за душу люду на Польскім Шлёнску“ партыямі. На 600.000 зьлішкам галасаваўшых—урадавы блёк здабыў 120.000 гал.; нямецкі нацыянальна-буржуазны блёк разам з сацыялістамі — каля 180.000; рэшту 300.000 галасоў сабрала апазыцыя.

Пры гэтым сам Карфанты сцьвярджае, што за нямецкія сьпіскі галасаваў цяпер „вельмі значны процант радавітых палякоў“...

Апазыцыйная прэса падчырківае, што за нямецкія сьпіскі цяпер галасавала амаль не ўдвая больш выбаршчыкаў — раўнуючы да выбараў у чэрвені 1928 г. Наадварот—санацыйны блёк страціў каля 40% галасоў.

Нацыяналістычная прэса лічыць гэтыя выбары перадусім „страшэнным паражэньнем польскасьці і каталіцкасьці“, вінавацячы ў гэтым паражэньні, зразумела-ж, санацыйны ўрад.

Цікаўна падчыркнуць, што перамога нямецкай меншасьці ў значнай меры здабыта надзвычайна вялікім працантам галасаваўшых. У 1923 г.—зараз пасьля „шлёнскага паўстаньня“ галасавала немцаў 70 проц., а цяпер галасавала звыш 95 проц.!

У выніку выбараў на 5 сяброў ваяводзкай рады немцы будуць мець сваіх—2.

Заграніцай.

Латвія — Польшча — СССР.

У Латвіі, як ведама, ужо пару гадоў уладу трымае права-буржуазная коаліцыя, якая звалiла папярэдні ўрад „цэнтра-леву“—з сацыялістамі на чале.

У зьвязку з нядаўнім рашучым крокам найбліжэйшай да яе Эстоніі — ў бок ваенна-палітычнага збліжэньня з Польшчай — у латвійскім палітычным сьвеце разгарэлася нанова асабліва вострая дыскусія ў справе, заходняе ці ўсходняе орыентацыі. Як ведама, у апошні час—ня толькі ў загранічнай і радавай, але навет і ў польскай прэсе зьявілася шмат вестак, інфармацыяў, навет „рэвэляцыяў“ — аб магчымасьці, пагрозе вайны, якая можа выбухнуць у бліжэйшым часе... Вайны — зразумела-ж — паміж ведамай групай заходніх дзяржаваў і СССР. Лёгка сабе ўцяміць, як гэтая „гарачая“ тэма адбілася ў Латвіі, аб будучыні якой адзін з яе найлепшых дзяржаўнікаў-дыпляматаў сказаў:—„адно з двух: або Расея далучыць ізноў да сябе Латвію, або Латвія—Расею“...

Павадыр латвійскіх сацыял-дэмакратаў дэп. Целенс першы выступіў — у органе партыі — з рашучай перасьцярогай латвійскаму ўраду, каб „не рызыкаваў добрымі адносінамі з магутным усходнім суседам дзеля сумліўнай прыязьні з Польшчай, якая Латвіі, апрача страшэннай небясьпекі, нічога даць ня можа“... Гэта, трэба думаць, голас тэй латвійскай лявіцы, якая кіравала папярэднім урадам...

У хуткім часе пасьля гэтага падала голас і тая правіца, якая мае, трэба думаць, значныя ўплывы ў цяперашнім урадзе прэм'ера Цэльміна. А іменна — адзін з выдатнейшых генэралаў латвійскага генэральнага штабу ген. Радзінь у гутарцы з журналістамі заявіў вельмі рашуча, што —у выпадку вайны паміж СССР і Польшчай—Латвія выразна стане на бок Польшчы, кінуўшы заразжа ўсе свае сілы на радавую граніцу...

„Гутарка“ гэта зрабіла ўражэньне выбуху бомбы—ня меншае, як знамянітыя артыкулы Рамана Дмоўскага аб сабраўшымся ўжо ў паход на СССР „азброеным камівояжэры міжнароднага капіталу“... Зразумела, што з боку радавага ўраду быў зроблены адпаведны „націск“ на латвійскі ўрад, каб той „адкрыў свой твар“, высьветліўшы сваю пазыцыю ў справе, так небясьпечна паднятай яго вышэйшым штабавікам... І вось, на паседжаньні Сойму 9 траўня прэм. Цэльмінь урэшце заявіў, што гутарка ген. Радзіня, як і артыкул дэп. Целенса, зьяўляюцца асабістымі паглядамі абодвух і ні ў чым ня вяжуць ураду... Латвійскі урад, казаў прэм'ер, робіць усё, каб захаваць мір і добрыя адносіны з усімі суседзямі... Латвія устрымліваецца рашуча ад усялякага ўчасьця ў тых групіроўках дзяржаваў, якія маюць якія-небудзь ваяўнічыя мэты і імкненьні... Што-ж датычыць чутак аб пагрозе вайны, дык, наколькі ведае латвійскі урад, яны ня маюць ніякай падставы... У кожным разе — ў выпадку вайны—Латвія захавае срогі нэйтралітэт. Што датычыць асабіста ген. Радзіня, дык ён зрабіў сваю нетактоўную заяву без дазволу свайго вышэйшага начальства, парушыўшы гэтым ваенную дысцыпліну і спэцыяльную забарону ваеннага міністра. Таму ён дастаў срогі выгавар. Зрэшта, сказаў прэм'ер, і самая гутарка ген. Радзіня была значна перакручана (?) журналістамі...

Латвійскія сацыял-дэмакраты прызналі гэтыя тлумачэньні прэм'ера — і непаважнымі, і нездаваляючымі. Вострую крытыку няшчырага (?) становішча латвійскага ўраду дала і радавая прэса, якая падчырківае, што вышэйшы генэрал — штабавік, які мае такія небясьпечныя для міру і для самага існаваньня Латвіі (!) пераконаньні, пакінуты урадам на сваім месцы — навет пасьля ўсяго таго скандалу, які выклікала яго „правакацыйная гутарка“... Гэты факт радавая прэса лічыць „меры[illegible] шчырасьці“ латвійскага ўраду ўва ўсей гэтай справе...

„Італьянская“ Сэсія Рады Лігі Нацыяў.

12 траўня адчынілася чарговая 59-тая вясеньняя сэсія Рады Лігі Нацыяў. Старшынстваваў дэлегат Югаславіі Марынковіч. Былі прысутныя-Брыян, Гэндэрсон, Грандi (Італія), Курцыус, Залескі і іншыя. Усяго сяброў Рады—13, паміж іх — аж 7 міністраў загранічных спраў. З гэтага відаць, што дзяржавы выкарысталі спатканьне сваіх прадстаўнікоў у Жэнэве дзеля перагавораў аб вельмі важных справах.

І запраўды-ж дэлегаты дзяржаваў, ужо едучы ў Жэнэву, зрабілі рад канфэрэнцыяў і спэцыяльных заяваў, маючых цесную сувязь з сэсіяй у Жэнэве. Так Гэндэрсон па дарозе спыніўся ў Парыжу, дзе меў гутаркі з Брыянам. Грандi перад выездам у Жэнэву сказаў прамову, якая зрабіла вялізарную сэнсацыю ў цэлым сьвеце.

Грандi (— пэўне-ж па спэцыяльнаму загаду Мусоліні! заявіў, што Італія разумее патрэбу укрепленьня міру у Эўропе зусім інакш, чым тыя дзяржавы, якія атрымалі ўсе выгады з апошняй вайны (чытай: Францыя і Англія). Італія таму разумее добра, — лепш, як гэтыя дзяржавы, казаў далей Грандi, — што „тыя міравыя трактаты, якія зьявіліся у выніку вайны, — ня вечныя. Наадварот — гэтыя трактаты якраз і могуць давесьці да вайны. Таму трэба іх неяк зьмяніць, зрабіць больш справядлівымі, — больш датасаванымі да новых патрэбаў жыцьця, да новых палітычных рэальнасьцяў“...

Заявы Грандi выклікалі запраўдную буру у Францыі і — наадварот — вялізарнае здаваленьне у Нямеччыне. Француская прэса пісала з абурэньнем, што Мусоліні зусім яўна хоча выкарыстаць— у інтарэсах Італіі — ўсе тыя сілы, якія нездаволены існуючымі трактатамі, ня спыняючыся навет перад тэй небясьпекай, якой пагражае перагляд трактатаў для Эўрапэйскага міру!.. З прамовы Грандi, пісалі француская газэты, зусім ясна, што Мусоліні мае стварыць новы „трайны саюз“, падобны да таго, які існаваў да вайны: саюз Італіі, Нямеччыны і Вэнгрыі (да вайны на месцы Вэнгрыі была, як ведама, трэцяй саюзьніцай Аўстра-Вэнгрыя).

Больш прыхільныя да Італіі францускія газэты клікалі францускі урад пайсьці хутчэй на паважныя перагаворы з Італіяй, каб папярэдзіць гэтыя намеры Мусоліні, якія пэўне-ж разьвяжуць рукі Нямеччыне і скончаць цалком сучаснай камандай Францыі ў Эўропе...

Не пасьпелі яшчэ жэнэўскія дыпляматы пераправіць прамову Грандi, як раптам бразнуў па стале кулаком ужо сам Мусоліні.

У прамове, сказанай у Тосканіі 14 траўня у часе агляду ліворнскіх карабельных майстроўняў, — Мусоліні, паміж іншым, заявіў, што італіянскі народ, кіраваны ўжо ў працягу 8 гадоў павадырамі фашызму, будзе далей вясьці сваю творчую працу, каб змусіць увесь сьвет да пашаны да Італіі, на якую яна заслугоўвае. Фашыстаўская Італія ня хоча увязывацца у якія-небудзь непрадуманыя (!) авантуры. „Але калі-б незалежнасьць Італіі ці якія іншыя жыцьцёвыя яе інтарэсы былі пад пагрозай, тады увесь італьянскі народ паўстане, як адзін чалавек, і пэўне-ж патрапіць разьбіць у шчэпкі сваіх ворагаў дый закідаць калёнымі кулямі ўсіх тых, хто-б пасягнуў на яго жыцьцё, ня гледзячы на тое, хто гэта будзе“...

Кожны з сабраўшыхся у Жэнэве дыпляматаў добра разумеў, што ўсе гэтыя пагрозы кідае Мусоліні ў бок Францыі — за тое, што тая ставіць межы разбудове італіянскага флёту. І вось — пад знакам гэтых пагрозаў міру з боку італьянскага фашызму — і пайшла ўся праца чарговай сэсіі, прынамся — за кулісамі афіцыяльных паседжаньняў рады.

З важнейшых справаў, якія дыпляматы — у асабістых гутарках — высьветлялі ды вырашалі ў Жэнэве, былі йшчэ — апроч французка-італьянскага паразуменьня у справе флёту — справа польска-нямецкага гандлёвага трактату, справа французка-нямецкага паразуменьня адносна Саарскага абшару, справа „Эўрапэйскага гаспадарчага аб‘яднаньня“, якую падняў Брыян. У гэтых асабістых гутарках — увесь зьмест і сэнс жэнэўскага зьезду.

Кароткія навіны.

Нямецкія газэты пішуць, што з прычыны значных непарадкаў і надужыцьцяў, сьцверджаных у камун. партыйнай арганізацыі Беларусі, цэнтральны камітэт партыі выслаў у Менск на рэвізыю ведамага „сталінаўца“ Кагановіча.

У Хрыстыяніі памер ведамы нарвэжскі вучоны і дасьледчык палярных краінаў Фрыт‘ёф Нансэн. Апроч навуковай працы, Нансэн асабліва ўславіўся сваей працай на карысьць міру і дапамогі розным бежанцам, эмігрантам і галодным народам у часе вайны і рэвалюцыі. За гэта Нансэн, як ведама, у свой час атрымаў навет прэмію Нобэля.

У Кітаі надыходзіць найбольш драматычны мамэнт у разгарэўшайся ізноў хатняй вайне. Адна перад аднэй стаяць цалком падрыхтаваныя да апошняга генэральнага бою абедзьве арміі—паўночная і паўдзённая. Першая налічвае да 700 тысяч, другая—да 500.000. Пакуль-што адбываліся толькі дробныя сутычкі, у якіх быццам Нанкінская армія (так паведамляе Лёндан) мела рад пасьпехаў. З другога боку, лёндонскія-ж крыніцы ня крыюць, што ў гэтай нанкінскай арміі бунтуюцца і пераходзяць на бок паўночнай арміі, на чале якой стаяць павадыры, варожыя да Англіі.

Як ведама, паўночная армія узнавіла барацьбу — пад лёзунгам ня толькі нацыянальнага, але і сацыяльнага вызваленьня народу.

У рэспубліцы Нікарагуа ізноў выбухла паўстаньне. Як ведама, два гады назад у гэтай маленькай, але кахаючай сваю волю і незалежнасьць дзяржаўцы ракой лілася кроў; урад, куплены магнтнай Амэрыкай, прадаў фактычна гэтую волю і незалежнасьць апошняй, якая за ўсялякую цану пастанавіла захапіць Нікарагую, каб пабудаваць праз яе тэрыторыю страшэнна патрэбны Амэрыцы другі канал з Атлянтыцкага акіяну ў Вялікі. Мэты сваей Амэрыка дапяла. І цяперашняе паўстаньне зьяўляецца ня больш, як апошнімі прадсьмертнымі сударгамі бязсільнага ўжо і нядзольнага ўжо да абароны народу Нікарагуі.

Хроніка.

× **Бязтактнасьць.** Ксяндзоўская „Крыніца“ хваліцца, што некалькі украінскіх соймавых пасłоў прыехалі ў Лідзкі Выбарны Вокруг, каб памагаць клерыкалам і сельсаюзьнікам агітаваць за № 18. Зварачаем увагу адказных украінскіх дзеячоў на грубую бязтактнасць гэтых паноў, якія пазволілі сабе ўмяшацца ў унутраную барацьбу паміж беларускімі партыямі і выбарнымі сьпіскамі. Такая палітыка можа толькі папсаваць добрыя дагэтуль беларуска-украінскія адносіны. Сялянства нашае ўжо дало добрую адправу украінскаму паслу Лешчынскаму, закідаўшы яго гнілымі яйкамі. Спадзяемся, што і ўкраінскае грамадзянства ацэніць, як сьлед, бязтактны паступак абаронцаў беларускага чорнасоценства.

× **Водгук працэсу Грамады.** Як ведама, група камуністычных і ўкраінскіх радыкальных паслоў з дэпутатам Вальныцкім на чале ў часе грамадаўскага працэсу ў салі суда зрабіло авацыю падсудным. За гэта пасол Вальныцкі быў пацягнены да адказнасьці, і віленскі акружны суд за „зьнявагу суда“ засудзіў яго 4 мая на 2 гады папраўчага вастрогу.

Абарона падае апэляцыю, лічучы прыгавор няправільным.

× **Дэманстрацыі безработных ня спыняюцца.** 14 мая ў Вільні адбылася чарговая дэманстрацыя безработных, якія маніліся ўварвацца ў Магістрат гвалтам. Пакліканая паліцыя разагнала дэманстрантаў і шмат арыштавала. Прычынай дэманстрацыі было звальненьне групы работнікаў з мястовых каналізацыйных работ.

× **Дапамога безработным.** Безработным, якім да 30 чэрвеня мінае 13-тыднёвы пэрыяд выдаваньня ўрадавае дапамогі, міністэрства загадала прадоўжыць гэты пэрыяд з 13 да 17 тыдняў. Гэта датычыць, паміж іншым, работнікаў Беластоцкага, Віленскага, Навагрудзкага і Палескага ваяводзтваў.

× **З коопэратыўнага жыцьця.** Дня 16-га г. м. адбыўся агульны сход Спаж. Коопэрат. Спульдзельца ў Вільні. На сходзе было прысутных 22 асобы. На парадку дня былі пастаўлены:

1) Выбары прэзыдыуму,
2) Адчытаньне пратаколу з папярэдняга агульнага сходу і пратаколу люстратара.
3) Зацьверджаньне гадавога балянсу і
4) — бюджэту на 1930 г.
5) Выбары наглядпай Рады і Ураду.
6) Вольныя прапазыкі.

У наглядную раду выбраны: Трэпка А., Паўкшта Е., Сакалова А., Сіняўскі М., Мюльлер А., Міхалевіч А., Лукашэвічовая Н., Маразовіч Я. Арэхвовая.

Да Ураду выбраны: Р. Астроўскі, І. Мятла, А. Лобан.

На вольных празыках пастаноўлена выказаць шчырую падзяку гр. Сіняўскаму за працу ў коопэратыве, а такжа зьвярнуцца да Віленскага Куратарыюму з жалабай па польскага вучыцеля Цесьляка, каторы, будучы сябром Нагляднай Рады, другі год ня выплачвае коопэратыве належнасьці за набраныя тавары ў ліку каля 100 зл.

× **Маскоўшчына ў царкве.** Маскоўская чорная сотня з Віленскае Праваслаўнае Кансысторыі ў сучасны мамэнт пайшла супольным фронтам у рашучую атаку супроць берусізацыі праваслаўнае царквы. Адным з такіх адчаянных высілкаў гэтых „сьвятых“ айцом на чале з „генэралам“ ад русыфікацыі царквы, а праз яе і школы на Беларусі, вядомым Архіяпіскапам Віленскім Хвядосам, быў загад Кансысторыі аб высылцы з Вільні сьвяшч. А. Каўша, які адначасна зьяўляецца законавучыцелем Віленскай Беларускай Гімназіі.

У гэтым выпадку пані Кансысторыя зарапартавалася так далёка, што на‘т вызначыла заступніка св. Каўша ў Віл. Бел. Гімназіі, нейкага, відаць, „истинно-русскаго бѣлорусса“ Беляева. Наіўныя „святыя Айцы“, няўжо-ж яны думаюць, што Белар. Гімназія пазволіць нейкаму Беляеву русыфіцыраваць нашых дзяцей? Забыла, відаць, Кансысторыя, што гімназія—гэта ня прыход, дзе можна перакідаць людзей, як шчэпкі.

Тут гэты нумар ня пройдзе, бо 1) гімназія сама выбірае сабе кандыдатаў на вучыцялёў, 2) законовучыцель беларускай гімназіі павінен быць сапраўдным беларусам і па крыві, і па сваёй ідэолёгіі. Калі-б з боку архіяпіскапа распачаліся нейкія зьдзекі адносна да законовуч. гімназіі, дык Бацькаўскі К-т і Пэд. Рада патрапяць даць належны адпор. Наагул ня думаем, каб знайшоўся такі „адважны“ айцец, які-б асьмеліўся сунуцца у гімназію супраць волі яе кіраўніцтва.

Што датычыць высылкі сьв. Каўша, дык маем надзею, што і тут справа ня так лёгкая, як-бы здавалася гэта „айцам“ з Консысторыі. Беларускае грамадзянства бязумоўна знойдзе ў сабе даволі сілы, каб проціставіцца наступу Чорнае Сотні супраць так нялюбых ей сьвяшчэньнікаў беларусаў.

Я—пралетар.

Я—пралетар, жыцьця званар,
Жыцьця працоўных—новага...
Ня страшны мне зімы цяжар,
Я—сын жыцьця суровага.
Мая сям‘я—галодных сьвет,
Што так з бядою споены...
Але жывучы я,—як сьлед:
Я ў сілах загартованы.
Ня мала трутняў я кармлю
Сваею цяжкай працаю,
А сам нядолю ўсьцяж цярплю,
Жыву наўдой жабрачаю.
Прытулак мой ёсьць там дзе я
У час працы прыпыняюся,
А як „бунтар“ рабочая —
З вастрогам спатыкаюся...
Я—пралетар, жыцьця званар,
Жыцьця працоўных—новага...
Ня страшны мне зімы цяжар,
Я—сын жыцьця суровага.

Каранова 1929 г. **В. Шкодзіч.**

Пісьмы ў Рэдакцыю.

I.

Паважаны Грамадзянін Рэдактар!

Цэнтральны Беларускі Праваслаўны Камітэт у цэлым сваім складзе ветліва просіць Вас не адмовіць надрукаваць у Вашай паважанай газэце „Наперад“ наступны пратэст:

У апошнія часы ў расейскай газэце „Наша Жизнь“ была надрукавана цэлая сэрыя брудных „истинно русских“ інсынуацый супроць Цэнтральнага Беларускага Праваслаўнага Камітэту і яго паасобных сяброў, а таксама супроць беларускае прэсы і наагул усяго беларускага. Мэтай гэтых артыкулаў і іх „тоже-беларусских“ аўтараў было імкненьне здыскрэдытаваць самую ідэю беларусізацыі царквы, як справу нявыгадную для Віленскай Кансысторыі і для тых, хто з царквы зрабіў сябе крыніцу даходаў. Цэнтр. Белар. Пр. Камітэт, выходзячы з гледзішча, што распачатая ім акцыя беларусізацыі царквы ёсьць адна з праяваў адраджэньня Беларусі, выяўленьне беларускае незалежніцкае волі, нязломнае веры ў сваю моц і сілу і ў вольнае заўтра, дагледаецца ў ad hoc заінсцэнізаванай „наша-жизненскімі“ расейцамі абароне Пр. Царквы наступнае:

1) што расейцы за ўсялякую цану імкнуцца спыняць і разьбіваць той магутны рост беларускае сьведамасьці, які для іх, як для „прэтэндэнтаў“ на нашу бацькаўшчыну, на гэты „истинно русскій“ край, зьяўляюцца вельмі небясьпечнымі;

2) што расейцы ўсімі сіламі імкнуцца здыскрэдытаваць Ц. Б. П. Камітэт, каб і надалей магчы чмуціць Белар. Пр. Народ і, карыстаючыся яго цямнотай, нялюдзка эксплёатаваць;

3) што распачатая расейцамі контр-акцыя адносна беларусізацыіі царквы ёсьць праявай маскоўскага шовінізму і імпэрыялізму, якога не разьбіла ні рэвалюцыя, ні Сталіны, які і дагэтуль пануе сярод расейцаў і пхае іх на культурны і матэр‘яльны падбой нашых зямель і насельніцтва шлякам іх абмаскоўленьня.

Прымаючы пад увагу ўсё вышэйсказанае, Цэнтр. Бел. Пр. Камітэт гэтым рашуча пратэстуе супроць гэткага неэтычнага спосабу змаганьня з беларускім вызваленскіх рухам;

рашуча пратэстуе супроць маскоўскае шовіністычнае палітыкі і русыфікатарскіх імкненьняў на беларускіх землях;

рашуча пратэстуе супроць маральнага і матар‘яльнага ўціску і эксплёатацыі расейцамі беларускага духавенства і народу;

рашуча пратэстуе супроць рэпрэзэнтаваньня беларускага народу на саборах і прадсаборных сходах князямі Троекуровымі і іншымі расейцамі, адкрытымі ворагамі беларускага народу;

рашуча пратэстуе супроць „тоже-беларусаў“, разбураючых і ганьбячых Правасл. Царкву на Беларусі і таргуючых беларускім імем і дабром.

З вялікай пашанай
Цэнтр. Белар. Пр. Камітэт.

Вільня 7. V. 30 г.

II.

Паважаны грамадзянін рэдактар!

Не адмоўце ў Вашай паважанай газэце „Наперад“ зьмясьціць наступнае:

З № 17 вашай газэты я даведаўся, што быўшы пасол Сойму з Беларускае Сялянска-Работніцкае Грамады Сымон Рак-Міхайлоўскі на волі.

Я, як вучань былай Беларускай Вучыцельскай Сэмінарыі ў Барунах, дзе гэты дарагі для ўсяго беларускага народу чалавек быў у той час дырэктарам, дарагому свайму вучыцелю й мучаніку за правы для беларускага народу шлю сваё шчырае прывітаньне.

Былы вучань II кл. Беларускае
Вучыцельскае Сэмінарыі
ў Барунах
Язэп Ярмаковіч.

Карэспандэнцыі.

Да ўсіх сялян выбаршчыкаў Лідзкага Округу.

Дарагія браты сяляне беларусы! Падыходзе дзень 25 мая, калі мы павінны падаць свой голас, а пакуль яго падаць, то перш трэба падумаць добра, за каго яго падаць. Мы ўжо добра даканаліся з папярэдніх выбараў, скολькі нам чаго добрага зрабілі тыя паслы, каторых мы выбіралі не з сваей уласнай ініцыятывы, а па крыку ўсялякіх агітатараў, каторыя, як цёмная хмара, кідаюцца на вёску за пасольскімі мандатамі, а мы, наслухаўшыся іх пекных слоў, чакаем, штобы нам хто што-небудзь зрабіў. Не, дарагія браты! Толькі мы самі сабе зможам зрабіць і выкаваць лепшую долю сваімі ўласнымі рукамі!

У нас усе займаюцца найбольш „палітыкай“ і здабываньнем пасольскіх мандатаў, а калі-бы беларусу трэба было купіць кніжку ў роднай мове, або запытацца пра беларускую школу, то няма ў каго, бо гэта мала каго цікавіць. Толькі наш паважаны дзеяч д-р Я. Станкевіч сваей працай пазакладаў кнігарні ў Маладэчыне, Лідзе і Валожыне і адкрыў беларускую прыватную школу ў в. Понізьзі каля Валожына і стараецца працаваць на груньце культурна-асьветным, даць веду беларускаму народу і згуртаваць увесь беларускі народ у адну цесную і сьвядомую арганізацыю.

Даволі нам такіх павадыроў, каторыя, злавіўшы пасольскі мандат, забываюцца пра тых, што далі яму гэты мандат! Даволі такіх павадыроў, праз каторых і да цяперашняга часу многа нашых братоў сядзіць па вастрогах! Нам трэба пайсьці за такімі павадырамі, каторыя стараюцца даць сьвет народу. Усім нам трэба ў дзень 25 мая пайсьці да скрынак выбарных і падаць свой голас за № 45, дзе стаяць самыя ідэйныя дзеячы, каторыя стараюцца для дабра ўсяго беларускага народу!

Дарагія браты, беларусы я вясковы селянін Краснасельскай гміны, Маладэчанскага пав., бадай найбяднейшы, бо маю толькі 4 дз. зямлі і быў у Грамадзе і меў многа клапотаў за гэта, але пакуль б'ецца ў маёй грудзі беларускае сэрдца, не магу ўтрываць гледзячы на братоў беларусаў, як яны, ня маючы поўнай сьвядомасьці, могуць верыць усялякім пекным словам, ня ведаючы, хто іх апякун, а хто „воўк у авечай скуры“. Дык пішу да ўсіх выбаршчыкаў, што я, Ваш брат, пакроўны беларус, жадаю і Вам таго, чаго і сабе, і яшчэ раз заклікаю Вас ня ісьці за „18“ у катора́й стаяць нягодныя кандыдаты, ня ісьці за „Змаганьне“, у каторым стаяць шкодныя для беларускага народу элемэнты, а трэба пайсьці ўсім, як адзін, за сьпіскам, гдзе стаяць кандыдаты чыстыя, не запэцканыя ў крыві і поце беларускага народу, а гэты сьпісак ёсьць „Беларускага Сялянска-Работніцкага Блёку“ № 45.

Беларус з пад м. Краснага.

З жыцьця Бакштанскай вол.

(Валожынскі пав.).

Пазвольце і мне ў Вашай паважанай газэце „Наперад“ сказаць пару слоў аб выбарах, бо-ж гэта цяпер найактуальнейшая й найбольш балючая справа ў нашым жыцьці. Як раней у наш, як кажуць, забыты Богам і людзьмі куток ніхто не заглядаў, дык за тое цяпер пруць, як на хрэсьбіны, і хто, хто толькі ня прыяжджае: і „вызваленцы“ з сваім № 3, і партыя „Хлопская“ з № 10, і клюб „Змаганьне“ № 46, і блёк „меншасьцяў“ з сваім № 18, і кожны з іх расьпінаецца і кожны з іх божыцца, што толькі яго нумар дасьць ратунак, дасьць спасеньне нам. А я ў вас усіх, паночкі, папытаюся словамі нашага паэты:

„Што дагэтуль вы рабілі,
„Дзе дагэтуль вы былі“?

Чаму ні адзін з вас не пацікавіўся прад выбарамі нашым жыцьцём, нашымі балячкамі? А было й ёсьць чым пацікавіцца. Паглядзець хоць на тэхнічны бок выбараў у нас. Воласьць разьбіта на два абводы: Пацавічы й Дзевергі. Чым карыстаўся той разумны адміністратар, вызначаючы абводы ў вышэй паіменаваных вёсках, няведама. Але стварылася такое палажэньне: воласьць стаіць у цэнтры, адлегласьць ад найдалейшых вёсак 9—10 кіл., а пры такой разьбіўцы абводаў адлегласьць многіх вёсак ад выбарных урнаў 14—16 кілямэтраў! Ці ж такая разьбіўка не насьмешка, ня зьдзек над намі? Ідзем далей. Захаваньне паліцыі пры агітацыі вымагае шмат лепшага. Вось прыклад. 12 мая сёлета ў Бакштах было веча, скліканае Беларускім Сялянска-Работніцкім Блёкам. Калі на вечу прамаўляў грам. М. Сіняўскі, прыгатаваная й напоеная прыхільнікамі „Стронніцтва хлопскага“ (№ 10) банда, складзеная з Фэлікса Пілата, Мікалая Каваленькі, Астапа Сакаловіча, старалася напасьці на аратара; паліцыя гэта бачыла і зусім гэнай бандзе не перашкаджала, але толькі ухмылялася. Але народ ня даў пакрыўдзіць свайго аратара. Аднак, паліцыя скарыстала з прычэпкі напоеных бандытаў і пасьпяшыла распусьціць веча. У нас усе як адзін аддадуць свае галасы за сьпісак № 45 Беларускага Сялянска-Работніцкага Блёку.

Беларус.

Веча № 45 Беларускага Сялянска-Работніцкага Блёку ў Суботніках, Лідзкага павету.

У нядзелю 18-га мая ў Суботніках было веча Беларускага Сялянска-Работніцкага Блёку (№ 45). Веча пачалася каля 1-ае гадзіны. Прамаўляў др. Я. Станкевіч. Народу на вечы было вялікае мноства. Калі др. Я. Станкевіч выясьняў палажэньне й патрэбы беларускага народу, на яго напалі бандыты „Странніцтва хлопскага“ на чале з асаднікам аптэкарам (прыехаў у Суботнікі з Польшчы) Чэйдам і асадніцкім панам Вронскім. У вабарону свайго аратара кінуўся народ, і блага прышлося-б асаднікам, але тады зьявілася паліцыя і пачала быццам разбароніваць, а запраўды бараніць асаднікаў ад народу. Адначасна прадстаўнік паліцыі заявіў, што ён веча „разьвязуе“. Др. Я. Станкевіч адказаў, што ён ні ў чым не нарушыў права, дык і будзе веча весьці далей. Да гэтага далучылася дамаганьне народу прадаўжаць веча. Тады паліцыя заявіла, што можа сабе веча быць далей, але яна ня ручаецца за „бясьпечнасьць“. Гэтага ручэньня зусім ня было трэба; наадварот, каб ня было паліцыі, дык асаднікі не пасьмелі-б нападаць. Асаднікі—прыхільнікі „Странніцтва хлопскага“ (№ 10) тымчасам былі народам адагнаны далёка, і веча йшло поўным ходам пры поўным спагадзе слухачоў.

Др. Я. Станкевіч выясьніў імкненьні беларускага руху, шкоднасьць для беларускага народу польскіх партыяў і камуністычна-сталінаўскую палітыку „Змаганьня“ (№ 46).

Добра також аратар адзначыў, што № 18 ёсьць запраўды-польска беларуска-жыдоўскім блёкам, бо на бліжшых мясцох стаіць толькі на другім мейсцы адзін беларус — Пазьняк з Суботнікаў, а на першым „паляк“ Більзюкевіч, на трэцім—жыд Чэрніхаў.

Пасьля веча народ з радасьцяй расхопліваў адозвы й нумары № 45. Было відаць у людзей зразуменьне, што № 45 Беларускага Сялянска-Работніцкага Блёку ёсьць адзіным запраўдным сьпіскам беларускага працоўнага народу.

У канцы трэба адзначыць, што жадны з нападаючых асадніцкіх бандытаў ня быў арыштаваны; наагул, паміж нападаючымі й паліцыяй відаць былі якіясь сяброўскія адносіны.

Суботніцкі рабачай.

Што робіць паліцыя ў Дакудаве?

У в. Дакудаве, Дакудаўскай вол., Лідзкага пав. нядаўна закладзена Таварыства Беларускага Гаспадарскага Зьвязу. За сакратара Т-ва абраны солтыс в. Дакудова грам. Янка Рыбак. Вось-жа камэндант пастарунку паліцыі ў м. Дакудаве пазваў да сябе грам. Я. Рыбака і ўмаўляў яму адмовіцца ад Т-ва. Я. Рыбак не згадзіўся на гэта, кажучы паміж іншым, што Б. Г. Зьвяз ёсьць арганізацыяй культурна-гаспадарскай, а не палітычнай, Камэндант даводзіў, што няма арганізацыяў не палітычных, і д-р Я. Станкевіч, каторы кіруе Б. Г. Зьвязам,—палітык. Пасьля гэтага ўмаўлялі Я. Рыбака адмовіцца ад Б. Г. Зьвязу войт і валасны пісар у Дакудаве, але й гэта не памагло.

Адраджэнец.

Паліцыя трасе.

(Вішнеўская вол., Вялейскага пав.).

Піша нам А. Галгоўскі, супрацоўнік № 45 Беларускага Сялянска-Работніцкага Блёку: „Пры дастаньні мною з пошты ў м. Вішневе каля Сьвіра ад № 45 літэратуры і ўпіснага ліста паліцыянт Купа прымусіў мяне рашчыніць ліст.Ператрос ён також ўсю літэратуру. Пераглядзеўшы, паліцыянт вярнуў ліст і літэратуру мне назад“.

Як мы даведаліся, Выбарны Комітэт Беларускага Сялянска-Саботніцкага Блёку (№ 45) падаў скаргу на гэтакія паступкі паліцыі ў Вішневе, Вялейскага пав.

Што вырабляе ксёндз у Камені?

(Івянецкай вол,, Валожынскага пав.).

Каменскі ксёндз вымагае ад сваіх парахвіян' каб тыя далі на пісьме прысягу, што будуць галасаваць за № 25. Некаторыя з нашых парахвіянаў і далі гэткую прысягу; прысяга была напісана на лісьце паперы, а пад прысягай ішлі подпісы тых, што прысягнулі. Але нашыя людзі, даведаўшыся, што № 25 ёсьць польска-панскі й няпрыязны беларускаму працоўнаму народу, ня гледзячы на прысягу, пакінулі № 25 і ўсе будуць галасаваць за свой сьпісак № 45 Беларускага Сялянска Работніцкага Блёку. Ксёндз ня меў права да такой прысягі людзей змушаць, бо грэх прысягаць, што зробіш благі ўчынак. Дык і прысяга такая—няважная.

Муляр.

Агітатары „Stronnictwa chłopskiego“ анямелі.

(М. Шчучына, каля Ліды).

Агітатары „Страньніцтва хлопскага“, якія так нядаўна яшчэ прыяжджалі баламуціць і абманываць беларускіх людзей у Шчучынскім павеце, нешта ня сталі зьяўляцца на ўказаны час. Гэтак, 12 мая быў торг у м. Жалудку; яны выклеілі свае абвяшчэньні, што будзе мітынг, аднака-ж людзі разьехаліся, і агітатары не зьявіліся. Так сама 13 мая быў торг у м. Васілішках, адкуль паходзіць „сам“ кандыдат „Страньніцтва хлопскага“, Макарчук; тут таксама яны абяцалі мець веча на гэты дзень, але чамусь нічога ня было. Нарэшце ў Шчучыне 15 мая, дзе яны напэўна маніліся быць, аднака-ж нікога з іх нябыло, хоць ніхто іх і не чакаў. Ці не анямеў можа гэны Юда Макарчук, які так нядаўна, 8 мая, ў Шчучыне крычаў на ўсё горла, што № 45 Беларускага Сялянска-Работніцкага Блёку ёсьць камуністычны, бо, каб ён сказаў, што буржуазны, дык яму ніхто-бы не паверыў, а больш нічога ён ня мог прыдумаць. У гэты самы дзень у Шчучыне, калі народ убачыў, што адзін з тутэйшых беларусаў раздае № 45, хоць паліцыя кожны раз адводзіла яго і пыталася то дакумэнтаў, то дазволаў на права раздаваць нумары й літэратуру,—народ браў нумары і пасылаў праклясьці па адрасу Дуброўніка, які, будучы паслом, прыяжджаў сюды і, велама, як прадажнік, чужнік, гаварыў, што папала. Так, напрыклад, часамі людзі ў яго пыталіся, што рабіць, што паны няпушчаюць пасьвіць жывёлу там, дзе пасьвілі спрадвеку? Дуброўнік казаў „ганіце й пасіце сьмела, я пастанавіў у Сойме так, жто вас ня маюць права выгнаць з гэтай пашы, дзе вы спрадвеку пасьвілі“. Так ня раз Дуброўнік абманваў даверчывых нашых сялян, за што яны ня раз нясьлі цяжкія судовыя кары, бо ня мелі на тое данных, што яны маюць права пасьвіць сваю скаціну на тэй пашы, дзе пасьвілі спрадвеку.

Беларуская прыказка кажа: „за абмылкі дзядоў унукі будуць пакутаваць“.

І вось сягоньня гэта старая народная мудрасьць перайшла ў жыцьцёвую практыку. Каб паясьніць гэту вялікую мудрасьць, мушу прыпомніць адну з абмылак нашых дзядоў. У 1872 годзе, калі ў нас тут праходзіла другая зямельная камісія, што надзяляла сялян сэрвітутамі і г. д., дык нашы дзяды адмаўляліся ад іх, а калі некатарым вёскам і далі сэрвіауты, дык тыя-ж нашы дзяды не вымагалі віякіх на гэта данных і пляна́ў.

Гэта абмылка нашых дзядоў, за каторую ўжо пакутуюць унукі. Але сяляне карысталіся ўвесь час тымі сэрвітутамі, на каторыя ня мелі данных і плянаў. Кожны справядлівы чалавек прызнае, што, калі карысталіся, дык мелі на гэта права, бо дужшыя паны не дазволілі-б слабым сялянам бясправўна карыстацца. А калі так, дык і цяпер сяляне маюць права на гэныя сэрвітуты. Але тое, што прызнае тожны справядлівы чалавея, ня прызнаў у Сойме нашым сялянам Дуброўнік і яго „Страньніцтва хлопскае“. Хвальшыва хвалячыся на сяле, што быццам ён ў Сойме „пастанавіў“ шмат дабрага нашым сялянам, Дуброўнік разам з усім „Страньніцтвам хлопскім“ галасаваў за той сэрвітутны закон, каторы мы цяпер маем, галасаваў за надзяленьне польскім асаднікам беларускай зямлі і іншае падобнае. Гэта „Страньніцтва хлопскае“ са сваімі Дуброўнікамі зрабіла тое, што цяпер з сэрвітутаў праганяе нашых сялян паліцыя, суды і земскія камісары.

Нашыя сяляне ў 1872 г. зрабілі абмылку, не бяручы данных і плянаў на сэрвітуты; але Дуброўнік і „Страньніцтва хлопскае“ зрабілі вялікае праступленьне. Дык і галасаваць за № 10 „Страньніцтва хлопскага“ было-б праступленьнем.

Усе польскія партыі бяз розьніцы, ці яны буржуазныя, ці называюць сябе работніцкімі, толькі імкнуцца да таго, каб назаўсёды пахаваць ад беларускага народу яго правы і яго долю.

Дык Грамадзяне Беларусы! Сяляне й Работнікі!

Каму дорага справа Беларускага Народу,

хто ня хоча, каб дзеці, а можа й унукі жылі ў вечнай крыўдзе,

хто ня хоча, каб дзеці й унукі яго пакутавалі за нашыя абмылкі й праступленьні,—

той не павінен праступна мыліцца пры цяперашніх выбарах.

Усе беларускія выбіральнікі Лідзкага вокругу павінны, як адзін, пайсьці ў дзень 25-га мая і аддаць свае галасы за сваіх дазнаных у працы Беларускіх Сялянска-Работніцкіх прадстаўнікоў, за № 45, каторыя верна будуць бараніць беларускі народ і яго справы.

Шчучынец.

Як гаспадар двара Кухары плаце за работу.

(Гарадоцкая гм., Маладэчанскага пав.).

У нас цяпер у Віленшчыне стала неяк цяжка і смутна жыць: хаця хлеб і ня дорага, але за тое й заработку жаднага нідзе нямашака. А калі трэба купіць боты, то на іх трэба прадаць 25 пудоў жыта. Калі часам пападзецца зарабіць дзеколечы грош, то і той трудна зыскаць, як то быў выпадак у нас. Вельмі цяжка ўспомніць нат' аб тым, як нашага беднага селяніна і работніка стараюцца выкарыстаць пот і кроў. У маёнтку Кухары гаспадар гэтага маёнтку, Канарэўскі, і яшчэ нейкі пан Міхал пачалі рабіць у лесе капальнякі і наказалі ў в. Сухадольшчыну і Ваўкоўшчыну, каб ішлі рабіць у лес. Мы пайшлі і рабілі па 15 дзён ды нарабілі агулам на 340 зл., а калі прышло да выплаты, то ўспомненыя паны заплацілі нам толькі 265 зл., дый за гэта дзякуй Богу. Другім наваротам наказалі нам рабіць, і мы ў ліку 13 чал. рабілі па 6 дзён і нарабілі на агульную суму 220 зл.; у нас адабралі работу за нядзель 5 перад Вялікаднем і да гэтага часу ня выплацілі. Ужо мы хадзілі за гэтымі грашыма наймені па 10 разоў і, як толькі прыдзем, то пан Канарэўскі кажа, што „Міхала няма“, а як ёсьць Міхал, то Канарэўскага няма. І так ад 1 да 15, а ад 15 да 1 нам адкладаюць.

Дык вот, дарагія братцы, няхай ведае ўвесь сьвет, як цяпер жывецца беднаму работніку і якія цяпер у нас „panowie dziedzicowie“, каторыя стараюцца ў жабрака зьдзерці з плеч торбу і незаплаціць чалавеку заробленага ня потам, а кроўю гроша.

Адзін з работнікаў.

Беларускі спэктакль.

(Гародзькі, Забрэзкае вол., Валожынскага пав.).

Сябрамі Т-ва Беларускага Гаспадарскага Зьвязу ў Гародзьках у школьным будынку наладжаны быў на другі дзень Вялікадня 21.4-1930 г. беларускі спэктакль.

Згуляны былі наступныя п'есы: 1) „Міхалка“ і 2) „Зьбянтажаны Саўка“. Ролю Саўкі й Міхалкі выпаўняў Сівец Аляксандар, ролю шляхціца Язэпа—Васіль Станкевіч, ролю Магрэты — Надзея Станкевічанка, ролю Юлькі—Анна Станкевічанка (якая выступіла з польскага таварыства), ролю Адэлі й жабрака выпаўніў Андрэй Верабей, ролю Зьмітрука—Аляксандар Станкевіч. Хорам прапяяны былі беларускія песьні: 1) „Не пагаснуць зоркі ў небе“ (беларускі гімн), 2) „Ах ты Нёман рака“ і 3) „Ці сьвет, ці сьвітае“, а песьню „А ў бары, бары тры дарожанькі“ паліцыянт забараніў пяяць, матывуючы гэта тым, што дазвол дадзены з староства толькі на тры песьні. Цікава, чаму забаранілі, песьні-ж можна пяяць усюды і без дазваленьня?!

Шмат прылажылі працы на арганізацыі спэктаклю й уладжаньня сцэны—сябры Т-ва: Аляксандар Сівец, Андрэй Верабей і Васіль Станкевіч. Глядзельнікаў было каля 200 асобаў, каторыя былі вельмі здаволеныя, як гульнёй, так і беларускімі песьнямі. Але адно прыкрае засталося ў памяці: гэта — як пажарніцкі афіцэр Х. хацеў сарваць спэктакль, а яму дапамагаў сваёй бязьдзейнасьцяй паліцыянт Жыдовіч. Калі кіраўнік спэктаклю грам. М. Станкевіч зьвярнуўся да паліцыянта Жыдовіча, каб той супакоіў буянячага пажарніка, дык той адказаў, што ня яго гэта справа падстаўляць лоб пад буяна і, калі-б той хоць-бы ўсю сцэну паламаў, дык гэта не яго інтэрас. Няхай глядзіць за гэтым кіраўнік спэктаклю. Гэтай сваёй гутаркай паліцыянт паддаваў

45 БЕЛАРУСЫ! 45

Грамадой ідзеце на выбары 25 мая і галасуйце за сьпісак Беларускага Сялянска-Работніцкага блёку № 45

ахвоты пажарніку горай буяніць. Але, дзякуючы прыхільнасьці публікі, спэктакль сарваць не ўдалося. Як убачылі асобы, што былі сабраўшыся паглядзець і паслухаць роднай песьні, што ўсё гэта робіцца, каб сарваць спэктакль, дык чалавек з 4-х хвацілі ўзлаванага пажарніка, занесьлі дамоў і палажылі спаць. Пасьля гэтага настаў ужо супакой і пачалі гуляць.

Цікава, чаму гэта паліцыянт кожны месяц не баіцца руку падстаўляць пад грошы (пэнсыю атрымаць), а за парадкам глядзець—дык гэта не яго дзела?

Як пазьней даведаліся, вінаватым і загаворшчыкам зрыву спэктаклю быў крамнік Васіль Гіль, якога ў вёсцы завуць бясплатным сышчыкам; вось ён, каб дагадзіць „паном", хацеў зрабіць гэту работу, карыстаючыся адыйшоўшым ад розуму, п'яным пажарнікам.

Гэты самы крамнік Гіль паставіў крамку каля самай царквы й школы ды шкодзіць як царкве, канкуруючы ў прадажы сьвечак і інш., так і культурным установам, як гэта было ўвосень: людзі хацелі падаць школьныя дэклярацыі, каб адчыніць чыста беларускую школу ў Гародзьках, дык ён тыльгаў па вёсцы (бо ён кульгавы) і ўсё страшыў людзей, кажучы, што за гэту работу пахне Вялейкай, дый вучыцелю трэба будзе гарцы даваць, калі будзем у чыстай сваёй мове дзяцей вучыць.

Ганьба й сорам такім асобам!

Глядзельнік мясцовы.

З жыцьця самаўраду.

(Жухавіцкае вол., Стаўпецкага пав.).

Многа гаварылася аб вёсцы Хлюпічах і будзе гаварыцца, бо-ж яна ў адраджэнскім руху прымае ўчасьце здаўна і не складае рук, калі трэба бараніцца супроць несправядлівасьці.

Вось ужо немалы час прайшоў, як адбыліся перавыбары солтысаў, і нашы сяляне пратэставалі супроць пагвалчэньня сходу: бо-ж 65 галасавалі за новага солтыса супроць 15 галасоў. Пісалі пратэст да старасты, Міністэрства Справядлівасьці—дык ужо мінае чацьвёрты месяц, а нам няма жаднага адказу, ды солтыс зьдзекуецца над намі, як хоча. А папробуй акажыся,—„зараз—кажа—улада будзе ведаць, што ты бунтаўшчык!"

Прышло плаціць нам разам з падаткамі некіх 90 злот.; калі кожны пытаецца: „за што плаціць, на якую мэту", дык солтыс Крайнік Шут кажа, што гэта за „Гурткі"... Гэтым хоча запалохаць нас. Ды няўдасца і дарма! **„Гром".**

Папраўка.

Паважаныя браточкі!

Падаўшы ў паважаную намі газэту „Наперад" карэспандэнцыю аб тым, як частавалі яйкамі нашы сяляне жыдоўска-беларускую буржуазную 18-ку ў Лебедзеве, я трохі памыліўся. Глядзеў я на гэта здалёку і ня відзеў, што на ганку быў Багдановіч і Каруза, а з імі не Ярэміч, а нейкі ўкраінец Ляшчынскі, каторы вельмі падобны да Ярэміча: такіж-ж пузаты. Я і палічыў яго за Ярэміча. Як я потым даведаўся, дык гэта гэны ўкраінец абціраў лоб ад яйка і пэўне дзясятаму заказа мяшацца ў нашыя справы, прыяжджаць да нас ды хваліць паляка Більдзюкевіча, а такжа намаўляць галасаваць за яго да Сойму 25 мая.

Браты! усе, як адзін, галасуйма за свой № 45 і за сваіх барацьбітаў за долю нашага гаротнага народу! **Лебядзевец.**

Бібліяграфія

„Школа і Жыцьцё". Беларускі літэратурна-грамадзкі і пэдагогічны месячнік Таварыства Беларускіх вучыцялёў у Латвіі. № 1. Лыты 1930. Рыга.

Абвешчаны яшчэ на лістапад мінулага году выхад гэтае часопісі прыпазьніўся, і мы толькі цяпер атрымалі першы нумар яе. Журнал на 72 страніцах дае даволі align="" разнародны матэрыял, — як з галіны пэдагогікі (М. Дзямідаў—Прынцыпы працоўнае школы; В. Вальтэр — аб прафэсіянальных школах), так і з галіны гістарычна-юрыдычнае (А. Луцкевіч — Статут Вял. Кн. Літоўскага на фоне эволюцыі соцыяльных адносінаў у Беларусі), і з бячугачага жыцьця (стацьці дэпутатата В. Пігулеўскага і дырэктара Дзьвінскае Беларускае Гімназіі С. Сахарава, пасьвячоныя ведамаму прыхільніку беларусаў, нядаўна памершаму павадыру латышскага адраджэньня, Яну Райнісу, стацьця В. Пігулеўскага: Беларускае пытаньне ў латвійскім Сойме), і нядаўна мінулага (ст. пр. Б. Брэжго: Археолёгічны Інстытут на Беларусі), і ўрэшчэ багатая хроніка беларускага культурна-нацыянальнага жыцьця ў Латвіі (Справаздача аб чыннасьці беларускага асьветнага т-ва „Беларуская хата", Дні Беларускае Культуры ў Латвіі і г. д.). Заканчваецца нумар бібліяграфічнай заметкай д-ра М. Ільяшэвіча (з Вільні) і рэдакцыйным зваротам.

Пачатак зроблены; трэба толькі, каб беларуская інтэлігенцыя ня толькі з Латвіі, але і зпад Польшчы прыняла больш гарачае ўчасьце ў журнале, як ужо далі гэтаму добры прыклад грамадзяне Ільляшэвіч і Луцкевіч. Супольнымі сіламі можна будзе паставіць гэты журнал на такую вышыню, каб ён здаволіваў патрэбы беларускага грамадзянства і ў Латвіі, і ў Заходняй Беларусі, у якой падобнага журналу, на жаль, няма.

Н.

Рэдактар-Выдавец: **М. Сіняўскі.** Друкарня Я. ЛЕВІНА Вільня, Нямецкая 22.